

EUROPEJSKIE ORGANIZACJE ROLNICZE I ICH ODDZIAŁYWANIE NA SPOŁECZNO- -EKONOMICZNE PRZEMIANY W ROLNICTWIE

Marianna Greta, Ewa Tomczak-Woźniak

Politechnika Łódzka

Abstrakt. Opracowanie ma na celu prezentację najważniejszych i najbardziej prężnie działających organizacji rolniczych w zjednoczonej Europie oraz opis wniosków z analizy ich oddziaływania na procesy przemian społeczno-ekonomicznych w kontekście kształtowania więzi konsumentko-producentkich. W opracowaniu zastosowano metodę analizy: tekstów źródłowych Komisji Europejskiej, dokumentów wspólnotowych i krajowych, a także dostępnej literatury przedmiotu.

Słowa kluczowe: Wspólna Polityka Rolna, ponadnarodowe organizacje rolnicze, społeczno-ekonomiczne przemiany w rolnictwie

WSTĘP

Zasady regulujące Wspólną Politykę Rolną (WPR) są efektem skomplikowanego procesu legislacyjnego, w którym uczestniczą zarówno organy Unii Europejskiej, jak i przedstawiciele producentów rolnych i powołanych przez nich organizacji unijnych i krajowych. Ponadto wpływ na zmiany legislacyjne mają również instytucje lobbyistyczne sektora rolnego, działające w Brukseli.

Głównym zadaniem wspólnotowych organizacji rolniczych jest reprezentowanie i obrona interesów rolników wobec władz oraz wywieranie nacisku na odpowiadający rolnikom kształt WPR. Poprzez te działania organizacje te pośrednio wywierają wpływ na otoczenie społeczno-gospodarcze, w jakim funkcjonuje rolnictwo europejskie i ludność obszarów wiejskich.

Opracowanie ma na celu prezentację najważniejszych i najbardziej prężnie działających organizacji rolniczych w zjednoczonej Europie oraz opis wniosków z analizy ich oddziaływania na procesy przemian społeczno-ekonomicznych w kontekście kształtowania więzi konsumentencko-producentckich.

ORGANIZACJE ROLNICZE W UNII EUROPEJSKIEJ

W łańcuchu produkcyjnym związanym z żywnością mamy do czynienia tradycyjnie z producentami surowców i ich odbiorcami. Jednak rynek rolny różni się od większości rynków tym, iż tylko znikoma część produktów trafia bezpośrednio do konsumentów. Większość produkcji jest skupywana przez odbiorców hurtowych bądź przetwórców. Dlatego też na przestrzeni ostatnich dziesięcioleci, w dobie specjalizacji, marketingu i doskonalenia procesu zarządzania, pojedynczy producenci rolni musieli współpracować z podmiotami coraz większymi, bardziej profesjonalnymi i o coraz silniejszej pozycji. Następstwem takiej sytuacji było przejmowanie przez przetwórców i hurtowników części wartości dodanej do produkcji rolnej. Pojedynczy, niezrzeszony rolnik, nie był bowiem w stanie negocjować korzystnych warunków. Odpowiedzią na taki stan było organizowanie się producentów rolnych w grupowe formy współpracy w różnych strukturach prawnych, zależnie od specyfiki danego produktu i jego łańcucha produkcyjnego.

Najstarszą formą zorganizowanej działalności gospodarczej producentów rolnych są spółdzielnie, których tradycje sięgają XIX wieku [Szumski 2007]. Jednak ze względu na zróżnicowanie sytuacji politycznej i administracyjnej, a także społeczne i historyczne uwarunkowania, zespołowe formy współpracy rolników w różnych państwach UE różnią się zarówno specyfiką działalności zrzeszonych rolników, liczbą, siłą oddziaływania na rynek rolny, jak i strukturą wewnętrzną. Są kraje mające jedynie jedną taką organizację, ale są też i takie, gdzie panuje pluralizm organizacyjny rynku rolnego. Z chwilą utworzenia Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej (EWG) organizacje rolnicze państw założycielskich zorientowały się, że wszelkie kompetencje legislacyjne dotyczące rynku rolnego zostały przeniesione na szczebel ponadnarodowy i stało się konieczne zlokalizowanie swoich reprezentacji w Brukseli, aby tam bronić interesów rolników i ludności wiejskiej.

Od początku funkcjonowania EWG w Brukseli, gdzie mieszczą się główne instytucje europejskie (tab. 1), powstało wiele najróżniejszych organizacji rolniczych, zrzeszających: związkowców, spółdzielców, producentów, przetwórców, handlowców rolnych oraz instytucje działające w otoczeniu rolnictwa [Gumkowski 2000]. Z chwilą wejścia w życie Traktatu o Unii Europejskiej i wprowadzeniu na terenie Wspólnoty Jednolitego Rynku Europejskiego znaczenie tych organizacji jeszcze wzrosło [Lord 1998].

Tabela 1. Klasyfikacja ponadnarodowych organizacji rolnych
Table 1. Ranking of supranational agricultural organisations

Grupa interesów Interest group	Reprezentant/organizacja Representative organization
Indywidualni producenci Individual producers	COPA – Komitet Rolniczych Organizacji Zawodowych Committee of Professional Farming Organisations
Producenci spółdzielczy Cooperative producers	COGECA – Główny Komitet Spółdzielczości Rolnej Main Committee of the Agricultural Cooperative Movement
Przetwórstwo żywności Food processing	CIAA – Konfederacja Przemysłów Żywnościowych i Napojów Confederation of Food Industries and Beverages
Handel Trade	CELCAA – Europejski Komitet ds. Handlu Artykułami Rolno-Spożywczymi European Committee for Trade in Farm and Food Articles
Młodzi rolnicy Young farmers	CEJA – Europejska Rada Młodych Rolników European Council of Young Farmers
Organizacja szkoleniowa Training organisation	CEPFAR – Europejskie Centrum Kształcenia Środowisk Rolniczych European Centre of Educating Agricultural Circles
Sprawy ogólnoeuropejskie All-European matters	CEA – Europejska Konfederacja Rolnictwa European Confederation of Farming Agricultural
Pracownicy rolnictwa Farming workers	EFA – Europejska Rada Związków Zawodowych Pracowników Rolnictwa European Council of Farming Workers Unions

Źródło: Gumkowski [2000, s. 8-9].
Source: Gumkowski [2000, p. 8-9].

KOMITET ROLNICZYCH ORGANIZACJI ZAWODOWYCH (COMMITTEE OF FARMING PROFESSIONAL ORGANISATIONS, Z FR. COPA)

Komitet Rolniczych Organizacji Zawodowych Wspólnoty Europejskiej to organizacja powołana do życia 6 września 1958 roku. Kiedy COPA zaczynał swoją działalność, należało do niego 13 organizacji członkowskich z ówczesnych sześciu państw członkowskich WE. Obecnie COPA ma 60 członków z państw członkowskich i 36 organizacji partnerskich z innych państw europejskich, takich jak: Islandia, Norwegia, Szwajcaria i Turcja. Tak duży zasięg pozwala na reprezentowanie zarówno ogólnych, jak i specyficznych interesów rolników w Unii Europejskiej. Od samego początku COPA był uznawany przez władze Wspólnoty za organizację reprezentującą ogół europejskiego rolnictwa [www.copa-cogeca.be].

Cele Komitetu COPA:

- analizowanie wszelkich kwestii związanych z rozwojem Wspólnej Polityki Rolnej,
- reprezentowanie interesów sektora rolnictwa, jako całości,
- poszukiwanie rozwiązań, które leżą we wspólnym interesie,
- utrzymywanie i rozwijanie stosunków z władzami Wspólnoty oraz z innymi organizacjami przedstawicielskimi lub partnerami społecznymi na poziomie europejskim.

W aktywnej realizacji owych celów uzewnętrznia się wpływ na przemiany społeczno-ekonomiczne na wsi, bowiem rolnicy reprezentując interesy swojego sektora zaznają się z WPR UE i jednocześnie wpływają na jej modyfikację w kierunku wyrażanych oczekiwań. Co więcej, zapoznając się z problemami sektorów rolnych innych krajów członkowskich korzystają z możliwości nauki, wymiany *know-how* i implementacji innowacyjnych rozwiązań i procedur stosowanych u pozostałych członków UE.

GŁÓWNY KOMITET SPÓŁDZIELCZOŚCI ROLNEJ (*MAIN COMMITTEE OF THE AGRICULTURAL COOPERATIVE MOVEMENT, Z FR. COGECA*)

Organizacją rolniczą, jaką powołano do życia już w rok po COPA (24 września 1959 roku), jest Główny Komitet Spółdzielczości Rolniczej Wspólnoty Europejskiej (COGECA). COGECA reprezentuje przede wszystkim interesy spółdzielczości rolniczej. Sekretariat Komitetu COGECA połączył się z sekretariatem Komitetu COPA 1 grudnia 1962 roku. W momencie utworzenia, Komitet COGECA składał się z sześciu członków. Od tego czasu dokonano sześciu rozszerzeń i obejmuje on obecnie 35 członków na pełnych prawach i czterech członków stowarzyszonych z całej Unii Europejskiej. Do Komitetu COGECA należy również 36 organizacji partnerskich.

Obecnie Komitet COGECA, przemianowany na Generalną Konfederację Spółdzielni Rolniczych przy Unii Europejskiej, reprezentuje ogólne i szczegółowe interesy około 40 tys. spółdzielni rolniczych, zatrudniających około 660 tys. osób i generujących roczny obrót w wysokości ponad 300 mld €. Od momentu powstania, Komitet COGECA jest uznawany przez instytucje europejskie za główny organ przedstawicielski oraz za rzecznika całego sektora spółdzielni rolniczych i rybołówstwa [<http://www.copa-cogeca.be>].

W związku z celami ukierunkowanymi na spółdzielczość rolną oddziaływanie COGECA na wieś i rolnictwo polega na uwzględnianiu interesów tej formy gospodarowania w realizacji założeń i konstrukcji WPR. W takim splocie wzajemnych zależności przejawia się oddziaływanie na interesy społeczno-ekonomiczne obszarów wiejskich.

Obie organizacje w swoich strukturach wyodrębniły grupy robocze, które przydzielone tematycznie do różnych sektorów rynku rolnego, mają za zadanie śledzenie zachodzących w nich zmian, dokonywanie niezbędnych analiz oraz przygotowywanie i prezentację swoim władzom opinii na temat projektów legislacyjnych w zakresie WPR.

EUROPEJSKA RADA ZWIĄZKÓW ZAWODOWYCH PRACOWNIKÓW ROLNICTWA (*EUROPEAN COUNCIL OF WORKERS UNIONS OF THE FARMING, Z FR. EFA*)

Europejska Federacja Związków Zawodowych Pracowników Rolnictwa (EFA) reprezentuje i broni interesów ekonomicznych i socjalnych osób zatrudnionych w rolnictwie. Opiniuje akty prawne dotyczące sytuacji socjalnej i ekonomicznej rolników. Aktywnym polskim członkiem jest Związek Zawodowy Pracowników Rolnictwa w RP.

Znaczenie tej organizacji od kilkunastu lat sukcesywnie rośnie. Wolne zasoby nierolniczej siły roboczej terenów wiejskich coraz częściej są traktowane jako istotny

czynnik produkcji dla sektora rolnego w krajach europejskich. Takiego znaczenia nabrały w wyniku powszechnego, szczególnie w krajach unijnych, procesu przeobrażania się „zwykłych”, tradycyjnych gospodarstw rolnych w przedsiębiorstwa rolne, w których rolnik – właściciel – staje się przedsiębiorcą i pracodawcą odchodząc od funkcji stereotypowego, jedyne go wykonawcy.

Ponadto COPA, COGECA i EFA w 1972 roku utworzyły, w celu podnoszenia poziomu edukacji rolniczej i dokształcania zawodowego rolników, Europejskie Centrum Kształcenia Środowisk Rolniczych i Wiejskich (fr. *Le Centre Europeen pour la Promotion et la Formation en Milieu Agricole et Rural* – CEPFAR). Organizacja ta ma za zadanie organizację: szkoleń, seminariów i konferencji z zakresu funkcjonowania WPR.

EUROPEJSKA RADA MŁODYCH ROLNIKÓW (*EUROPEAN COUNCIL OF YOUNG FARMERS*, Z FR. CEJA)

Europejska Rada Młodych Rolników (CEJA) powstała 18 grudnia 1958 roku [<http://www.ceja.org>]. Aktywnie uczestniczy w pracach nad legislacją dotyczącą bezpośrednio interesów młodych rolników, a przede wszystkim w rozpoczynaniu działalności rolniczej i doskonaleniu zawodowym. Od 1999 roku Polska ma w niej swojego członka, a jest nim Związek Zawodowy Centrum Narodowe Młodych Rolników.

Organizacja ta, dzięki realizacji swoich celów, silnie oddziałuje na przemiany społeczno-ekonomiczne obszarów wiejskich w Europie, poprzez kształtowanie postaw młodzieży wiejskiej postrzeganej jako przyszłość wsi. Organizacja ta zachęca młodych rolników do przejmowania gospodarstw rolnych oraz implementacji nowoczesnych rozwiązań organizacyjnych i zarządczych. EFA stawia również na edukowanie młodej populacji wiejskiej, która będzie realizatorem przyszłej WPR, a tym samym, z racji fenomenu znaczenia WPR dla starego kontynentu, także przyszłej integracji.

KONFEDERACJA PRZEMYSŁÓW ŻYWNOŚCIOWYCH I NAPOJÓW (*CONFEDERATION OF FOOD INDUSTRIES AND DRINKS*, Z FR. CIAA) I EUROPEJSKI KOMITET DS. HANDLU ARTYKUŁAMI ROLNO-SPOŻYWCZYMI (*EUROPEAN COMMITTEE FOR OF TRADE IN FARM AND FOOD ARTICLES*, Z FR. CELCAA)

CIAA – to Konfederacja Przemysłów Żywnościowych i Napojów, którego członkami są narodowe federacje reprezentujące produkcję żywności i napojów ze wszystkich państw członkowskich UE [<http://www.ciaa.be>]. Natomiast CELCAA – to Europejski Komitet ds. Handlu Artykułami Rolno-Spożywczymi [<http://trade.ec.europa.eu>].

Oddziaływanie tychże organizacji dotyczy przede wszystkim kreowania optymalnych warunków funkcjonowania sektorów przetwórczego i handlu artykułami rolno-spożywczymi, czyli wpływu na sferę ekonomiczną funkcjonowania rolnictwa i obszarów wiejskich. Wpływ przejawia się również jako integrowanie się rolnictwa z innymi sektorami gospodarek narodowych i europejskich, czyli kształtowanie więzi współpracy z poszczególnymi podmiotami oraz więzi konsumentcko-producentckich. Jest to jedno-

częście przykład wyjścia rolnictwa poza tradycyjne ramy ziemi i obszarów wiejskich, które stanowi swego rodzaju precedens w historii integracji sektorów rolnictwa krajów europejskich.

EUROPEJSKA KONFEDERACJA ROLNICTWA (EUROPEAN CONFEDERATION OF THE FARMING, Z FR. CEA)

Konfederacja Rolnictwa Europejskiego (CEA) została utworzona 26 października 1948 roku i jest sukcesorką Międzynarodowej Komisji Rolnictwa – CIA – powołanej do życia w 1890 roku [www.nationalrural.org]. Jest przedstawicielstwem rolnictwa europejskiego w uwarunkowaniach światowych, globalizacyjnych. Poprzez oddziaływanie na decyzje dotyczące globalnego sektora rolnictwa broni interesów europejskich rolników na forum międzynarodowym. CEA, w dobie galopującej globalizacji i liberalizacji handlu, jest traktowana jako organ przyszłościowy w kontekście kreowania warunków funkcjonowania europejskiego sektora rolnego na globalnym rynku. I choć obecnie nie jest jeszcze tak popularna, to, wobec stale rosnących problemów globalizacyjnych, staje się instrumentem kształtowania wizerunku i siły rolnictwa o coraz większej wadze.

Reprezentowanie i obrona interesów rolników wobec władz oraz wywieranie nacisku na odpowiadający rolnikom kształt WPR w UE odbywa się przede wszystkim poprzez udział organizacji rolniczych w Komitetach Doradczych KE [Gumkowski 1998], a co się z tym wiąże – poprzez wpływanie na stanowienie prawa wspólnotowego. Ponieważ najważniejsze decyzje dotyczące aktualnego stanu i przyszłości unijnego rolnictwa zapadają w instytucjach UE, to właśnie tam wspólnotowi rolnicy powinni mieć i mają najsilniejszych reprezentantów zrzeszonych w silne i profesjonalne ponadnarodowe organizacje rolnicze. Dlatego też organizacje rolnicze państw przystępujących do UE zakładały swoje biura w Brukseli już na kilka lat przed podpisaniem traktatu akcesyjnego. Zjawisko to najsilniej się uwidoczniło przed ostatnim rozszerzeniem, kiedy obowiązywały już zasady Jednolitego Rynku Europejskiego.

PODSUMOWANIE

Świadomość funkcji i wagi europejskiego sektora rolnego, a także konieczności jego wspomagania jest bardzo wysoka zarówno w Polsce, jak i na całym świecie, czego potwierdzeniem może być chociażby różnorodność i liczba organizacji działających na rzecz rolnictwa. Jednakże różnią się one zakresem tej działalności i stosowanymi instrumentami. Pomimo tego, iż wszystkim przyświeca wspólny cel – rozwój obszarów wiejskich – to postrzegany i osiągnany jest on na wiele różnych sposobów.

Organizacje światowe skupiają się raczej na wspomaganiu obszarów rolniczych w celu walki z głodem i ubóstwem, a zatem podchodzą do tego aspektu z punktu widzenia problemów globalnej społeczności. Natomiast europejskie i krajowe jednostki mają nieco bardziej zawężony horyzont i dysponują instrumentami mającymi jedynie krajowe lub regionalne działanie [Krupski 2002]. Dlatego też obejmują zazwyczaj moderni-

zają gospodarstw rolnych, podnoszenie poziomu edukacji czy też bezpieczeństwo pracy itp.

Każdy instrument instytucjonalno-organizacyjny jest elementem oddziaływania na obszar, którego dotyczy. Sprawdza się to szczególnie w sektorze rolnym. Już fizjokraci, przekonani o wyjątkowym wpływie rolnictwa na tworzenie i rozdział dochodu społecznego, dostrzegali ten problem. Niezależnie od typu organizacyjnych struktur rolniczych, wszystkie one mają w swą filozofię wpisany element społeczno-ekonomicznego oddziaływania.

Oddziaływanie społeczne pobudza świadomość rolników, którą można wykorzystać w kontekście wzrostu konkurencyjności i innowacyjności tego sektora, a także w celu poprawy jakości życia na wsi oraz wpływu na zapobieganie marginalizacji i wzrost integracji społecznej. Rolnictwo zorganizowane w ten sposób włącza się aktywnie w realizację Strategii Europa 2020.

Oddziaływanie ekonomiczne obejmuje natomiast proces restrukturyzacji szeroko rozumianej infrastruktury rolnej i okołobiznesowej, a są to warunki wprowadzenia rolnictwa w przedsiębiorczość, konkurencyjność i innowacyjność. Oddziaływanie to, za pośrednictwem różnego rodzaju organizacji rolniczych, jawi się jako podstawowy wymóg zaistnienia rolnictwa na rynku europejskim i światowym, a także włączenia się w realizację WPR UE w jej aktywnym wymiarze, czyli w zakresie rozwoju obszarów wiejskich (pasywny wymiar wiąże się z przyznawaniem dopłat bezpośrednich).

Instrumenty organizacyjne są zatem niejako drogowskazem dla rolnictwa i można zaryzykować stwierdzenie, iż bez nich interwencjonizm rolny nie jest w pełni kompletny. A przecież rolnictwo, jak powszechnie wiadomo, jest tym sektorem gospodarczym, którego podstawą funkcjonowania jest właśnie interwencjonizm. Organizacje unowocześniając ten interwencjonizm, tworzą jego wymiar lokalny, oparty na subsydiarności, czyli bliskości obywatela-rolnika.

Obydwa kierunki oddziaływań są ze sobą powiązane i wzajemnie się uzupełniają. Oddziaływanie ekonomiczne stwarza odpowiedni grunt dla oddziaływania społecznego, to zaś jest istotnym elementem pobudzania i jednocześnie jest determinantem oddziaływanie ekonomicznego.

Potrzeba funkcjonowania wszystkich typów organizacji jest niepodważalna, bowiem w dobie gwałtownego, globalnego przyrostu naturalnego i ocieplenia klimatu, czego bezpośrednim następstwem jest kurczenie się ilości ziem wykorzystywanych do produkcji żywności, wszelkie problemy dotyczące sektora rolno-spożywczego są jednocześnie fundamentalnymi problemami ludzkości.

LITERATURA

- Gumkowski Z., 1998. Pomoc techniczna dla współpracy pomiędzy organizacjami rolniczymi Polski i Unii Europejskiej, Projekt PL 9506-01-21/664. Fundacja Programów Pomocy dla Rolnictwa (FAPA), Warszawa.
- Gumkowski Z., 2000. Organizacje rolnicze w Unii Europejskiej. Fundacja Programów Pomocy dla Rolnictwa (FAPA), Warszawa.
- <http://trade.ec.europa.eu/civilsoc/meetdetails.cfm?meet=11292> [dostęp: 19.08.2011].
- <http://www.ceja.org/english/> [dostęp: 26.12.2011].
- <http://www.ciaa.be/asp/index.asp> [dostęp: 8.07.2013].

<http://www.copa-cogeca.be/Main.aspx?page=CopaHistory&lang=pl> [dostęp: 1.08.2010].

<http://www.nationalrural.org/organisation.aspx?id=93422732-4fad-47bc-ab84-db0fb50fa1a6> [dostęp: 26.10.2011].

Krupski A., 2002. Polska Rada Rolna – wspólna reprezentacja organizacji rolniczych. Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi i Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, Biuletyn Informacyjny 11 (71).

Lord Ch., 1998. Democracy In the European Union. Sheffield Academic Press, Wiltshire.

Szumski S., 2007. Wspólna Polityka Rolna Unii Europejskiej. Wyd. Akademickie i Profesjonalne, Warszawa.

EUROPEAN AGRICULTURAL ORGANISATIONS AND THEIR INFLUENCE ON SOCIOECONOMIC TRANSFORMATIONS OF AGRICULTURE

Summary. The study is aimed at a presentation of the most important and most dynamically operating agricultural organisations in united Europe and a description of conclusions from analysis of their influence on processes of socioeconomic transformations in the context of forming the consumer-producer's bonds. In the study an analysis method of source materials from the European Commission, Community and domestic documents, as well as the available literature on the subject was applied.

Key words: Common Agricultural Policy, supranational agricultural organisations, socioeconomic transformations in the farming

Zaakceptowano do druku – Accepted for print: 25.04.2013

Do cytowania – For citation: Greta M, Tomczak-Woźniak E., 2013. Europejskie organizacje rolnicze i ich oddziaływanie na społeczno-ekonomiczne przemiany w rolnictwie. J. Agribus. Rural Dev. 2(28), 83-90.